

АРХІВНІ ЗНАХІДКИ

УДК 94(477)“XVIII”

Богдан ГАЛЬ
(Дніпропетровськ)

“Строения для самого первого времени нужны”: до історії адміністративної забудови майбутніх повітових центрів на території Ніжинського полку

Утілення в життя норм “Учреждения для управления губерний Всероссийской империи” від 7 листопада 1775 р. потребувало зведення великої кількості казенних і міських будівель, достатньо просторих для нових управлінських закладів і з “імпонуючими фасадами, щоб стверджувати в очах населення престиж влади” [1, с. 265–266; 16, с. 153]. Втім, на місцях, особливо в проєктованих повітових центрах, ця загалом модерністська настанова стикалася з нестачею фінансування, нерозпорядливістю адміністраторів і байдужістю населення, доки поступово сходила нанівець.

Про адміністративну забудову провінційних міст того часу є хіба-що принагідні згадки в роботах, присвячених історії реалізації губернської реформи [1; 3; 4; 7; 15; 16; 19; 22]. Щодо Лівобережної України спеціальних досліджень з історії адміністративної забудови також немає. Проте, різного часу досліджувалися дотичні сюжети щодо “комісії Милорадовича” [2; 6; 18], “Справи про всі в Малій Росії казенні будинки” [17; 20], і висловлювалася впевненість, що в галузі адміністративної історії важливо вивчати не лише установи, їх функції, склад працівників, але й приміщення управлінських закладів [17, с. 103].

Адміністративна забудова імперських повітових центрів передбачала наступні етапи: 1) рішення про відкриття намісництва і призначення відповідального за підготовку (як правило, це був майбутній намісник/генерал-губернатор), 2) об’їзд території майбутнього намісництва й попереднє визначення його зовнішніх (у разі потреби) і внутрішніх меж, призначення повітових центрів, 3) реєстрація та складення планів наявних адміністративних будівель, 4) визначення потреб у адміністративних будівлях у майбутніх повітових центрах, а також

способів їх задоволення, відведення місць для будівництва, 5) призначення відповідальних за зведення нових і ремонт старих будівель, а також за рух коштів, 6) узгодження планів наявних будівель із типовими планами, запропонованими намісниками; складення кошторисів ремонтних і будівельних робіт, 7) визначення джерел фінансування, 8) наймання робітників (теслі, ковалі, гончарі тощо) та заготівля матеріалів; 9) зведення адміністративних корпусів на відведених місцях за запропонованими планами; 10) здача будівель і фінансові звіти.

Принципове рішення про запровадження губернського статуту в колишній Гетьманщині було прийняте наприкінці 1778 р., про що довідуємося з листа статс-секретаря О.А. Безбородька до малоросійського генерал-губернатора П.О. Румянцева від 8 листопада 1778 р.: “Малая Россия может ожидать сего между последними губерниями, кои, кажется, все придут к окончанию в 1781 или 1782 году” [8, с. 190]. Півроку потому імператриця Катерина II повернулася до цього питання, призначивши 5 травня 1779 р. А.С. Милорадовича малоросійським губернатором і присутнім у Малоросійській колегії, 24 травня 1779 р. визначивши порядок відкриття намісництв зі сфери відповідальності П.О. Румянцева – спочатку Курське (1779), Слобідсько-Українське (1780), аж потім три малоросійські*¹, і, нарешті, того ж 24 травня приватним порядком поставивши перед П.О. Румянцевим завдання розпочати підготовку до відкриття останніх.

Я желаю, чтобы вы благовременно не оставили войти в предварительные к тому преуготовления, приказав тамошнему Губернатору осмотреть места того края*², для учинения примерного на три губернии, а их на уезды разделения, держась прямой силы упомянутых Учреждений [14, с. 247].

За півтора роки, 16 жовтня 1780 р., Катерина II ще раз (уже офіційно) підтвердила П.О. Румянцеву “для предполагаемого <...> устройства в Малой России образа управления от 7го ноября 1775го года осмотреть на месте удобность разделения сего края на три губернии и оных на округи по числу жителей, назначить города губернские и уездные» [цит. за: 6, с. 35].

Завдання огляду краю та зразки опису були визначені в ордері П.О. Румянцева до малоросійського губернатора А.С. Милорадовича від 3 липня 1779 р.

В продолжение сего объезда, имеете ваше пр-во обозреть лично лежащие в сей части города, местечка, села, деревни и всякия селения и сделать свои примечания в разсуждении физического и морального их положения, сообразуясь во всем данному от меня в прошлом 1777 года ноября 18 числа, по подобному ж обстоятельству г. генералу-

*¹ Курське намісництво було створене 27 грудня 1779 р., Харківське намісництво (замість Слобідсько-Українського) – 29 вересня 1780 р., а три малоросійські – Чернігівське, Новгород-Сіверське та Київське – протягом січня 1782 р.

*² Інші генерал-губернатори особисто об’їжджали міста своїх майбутніх намісництв, здійснюючи акти продажу-купівлі селищ, як-от: калужький і тульський генерал-губернатор М.М. Кречетников, костромський А.Н. Мельгунов [22, с. 74]. Але звичка П.О. Румянцева передовіряти підготовку до створення намісництв зафіксована ще в Курську, про що довідуємося з його листа до О.А. Безбородька від 1 лютого 1779 р.: “При малых моих способностях и неимении не только искусных, но и посредственных архитекторов, возлагаю я всю свою надежду на Г. Свистунова, который, как употребивший всю свою жизнь в науках и подобных упражнении, выведет меня из сих забот” [9, с. 105].

поручику и курскому губернатору Свистунову*³ и здесь в копии влагаемому предписанию [цит. за: 18, с. VI].

За зразком згаданого ордеру П.С. Свистунову, А.С. Милорадович склав “наставления, каким образом и с каковым примечанием персонам, определенным для описания в сотнях сел, деревень, слобод, хуторов, заводов и всякаго малейшаго поселения поступать”, де третім пунктом стоїть реєстрація наявних адміністративних будівель і визначення перспектив заготівлі будівельних матеріалів.

Какое в оных число <...> каменнаго или деревьянаго публичнаго <...> строения, кои более нежели о двух покоях дома, и где какая удобность или трудность настоит к получению на разныя селения надобных материялов [цит. за: 18, с. VIII-IX].

Якщо І. Петриченко вірно визначила час завершення огляду краю – середина 1781 р., то складання реєстру наявних адміністративних будівель “комісією Милорадовича” було завершено раніше загального опису. Вже 1 червня 1781 р. в ордері до А.С. Милорадовича П.О. Румянцев згадує “поданные мне от Вашего Превосходительства ведомости во вновь назначаемых уездных Городах и тех кои за тем положением остаются казенным строением”, тобто реєстр було підготовлено і надіслано на розгляд генерал-губернатора десь навесні 1781 р. [12]*⁴.

Із колишніх полкового та 16 сотенних міст і містечок Ніжинського полку 4 мали стати повітовими центрами майбутнього Новгород-Сіверського намісництва (Глухів, Кролевець, Короп, Конотоп) і 2 – Чернігівського (Ніжин, Борзна). Як правило, у повітових центрах готували 3 корпуси для казенних судових і адміністративно-поліційних закладів (повітовий суд, нижня розправа, нижній земський суд), корпус для міських закладів (магістрат), місце зберігання повітової скарбниці та – швидше як виняток – додаткові будівлі для банківських контор, як-от у Ніжині*⁵. З наведеного у вміщених далі документах листування П.О. Румянцева, А.С. Милорадовича та ніжинського полковника А.Я. Жураковського можна зробити висновок, що влітку 1781 р. адміністрація опікувалася зведенням 18 корпусів повітових присутственних місць і, принаймні, не заважала будівництву міських корпусів як це було у випадку з Ніжинським магістратом.

Варіантів адміністративної забудови майбутніх повітових центрів було апробовано в межах імперії декілька (іноді вони комбінувалися). Приклади більшості з них відомі з доповідей московського генерал-губернатора гр. З.Г. Чернишова за 1782 р.: це і нове будівництво (як у Клину, Волоколамську, Можайську, Бронницах, Никитську, Богородську, Подолі), і купівля нових приватних будівель (як у Серпухові, Коломні), і перебудова існуючих казенних будівель (як у Вереї) [1, с. 265–266]. Ймовірно, мала місце у повітових центрах і оренда приватних будівель. Утім, напевне відомі приклади використання оренди лише у губерньському місті (Пермське намісництво) чи у повіто-

*³ Свистунов Петро Семенович (1732–1808) – генерал-поручник, член Воєнної колегії (1771), білгородський губернатор (1775–1779), правитель Курського намісництва (1779–1781/2), звільнений з посади за звинуваченнями у посадових зловживаннях (1781/2), звільнений зі служби (1793); в роки правління Павла I повернувся на службу й став повним генералом, сенатором, кавалером ордена Св. Олександра Невського, директором Асигнаційного банку; відомий також як поет і перекладач.

*⁴ Тут і далі – цитування документів, поданих у вміщених у даному дослідженні документах.

*⁵ У зв’язку з положеннями указу Сенату від 9 листопада 1781 р. “Об учреждении банковых Контор в Новгороде, Пскове, Твери, Нежине, Киеве, Курске, Харькове, Тамбове, Орле и Туле” [10, с. 302–303].

вих, але в пізніший час (Малоросійська губернія) [19, с. 62–63]. Практикувався раніше й перенос існуючих будівель з одного міста до іншого із подальшим їх перепрофілюванням. Зокрема, відомо, що в 1758 р. голова економічної канцелярії Г.М. Теплов намагався прискорити будівництво гетьманського дерев'яного палацу шляхом перенесення до Батурина готової будівлі з с. Великий Самбір. Коли ж виявилось, що будівля затісна для гетьманської родини, запропонував зняти її з кам'яного фундаменту й побудувати на ньому ж нову; самборівську будівлю натомість віддати під Генеральну військову канцелярію та Генеральний військовий суд [5, с. 18].

Згаданим вище ордером 1 червня 1781 р. генерал-губернатор вимагав від А.С. Милорадовича “иметь планы, дабы одни согласить с данными вам от меня, а другие к перевозке по способности назначить, и для того благоволите Ваше Превосходительство истребовать оныя*⁶ и приведя их коль можно в сходство данных от меня в разсуждение необходимого числа покоев, приказать одни исправлять а другие по способности перевозить”. Як видно з процитованого тексту, малоросійська адміністрація обрала (зокрема, і на території Ніжинського полку) варіанти перебудови та переносу наявних будівель.

Про урядові вимоги до казенних будівель і загалом адміністративної забудови проєктованих намісництв П.О. Румянцев зібрав інформацію ще під час підготовки до відкриття Курського намісництва. Джерелом інформації виступив тоді колишній секретар малоросійського генерал-губернатора, а наприкінці 1770-х років статс-секретар – О.А. Безбородько. Так, у листі від 2 грудня 1778 р. статс-секретар згадував про “строения для самого первого времени нужные”, а в листі від 28 грудня 1778 р. на прохання П.О. Румянцева деталізував інформацію.

Ваше сиятельство соизволяете, чтоб я донес вам подробно о строениях при учреждении наместничества. Под титулом нужных на первое время не разумеются те, кои в прочности на времена будующие соиздать предполагается; но такие единственно, без коих и самое открытие и помещение многочисленных присутственных мест в губернском городе места иметь не может <...> Как они строены были на время и деревянные, то и становлялись их там, где не полагались прочные здания, дабы сим последним в свою пору не встречалось помешательство [8, с. 191, 194].

Невідомо, звідки взяв П.О. Румянцев плани і описи казенних будівель – з Орла, Тули (як пропонував йому О.А. Безбородько) чи з іншого місця, але навесні 1781 р. вони вже були у розпорядженні губернської та полкових адміністрацій, від яких вимагалось узгодження існуючих будівель із запропонованими планами.

Конкретні вимоги до розташування казенних будівель і матеріалів, що використовувалися під час ремонту й будівництва, визначав А.С. Милорадович у листах до полковників. Зокрема, в недатованому листі до лубенського полковника С. Максимовича вимагалось “наблюдать чтобы не тесно расположены были и лежащая дорога не менее шести или семи трех аршинных саженой в широту пространства для проезжающих имела; и другое чтоб для виду к отличью сих публичных строений приличествовало; и для того сколько можно убежать от близости поселений обывательских; стара-

*⁶ Виходячи з часу заведення відомої в історіографії “Справи про всі в Малій Росії казенні будинки” (8 червня 1781 р.) та її змісту (листування з полковими канцеляріями, плани й описи урядових будівель), поява справи була викликана саме згаданим ордером.

ясь сколько можно, дабы у сих публичных строений площади быть могли необходимо служащие к безопасности храни Боже на случай пожарный”. Схоже, що у не щільно забудованих малоросійських містах не важко було знайти такі місця, більшість з яких визначив сам А.С. Милорадович під час об’їзду 1779–1781 років.

А о местах назначенных мною для упомянутых строений в городах Борзне и Кролевецке показано Г^м Сотникам Борзенскому Крысе и Кролевецкому Коханею. А в Коропе и Конотопе, <...> оставлены от меня для сведения вашего Записка в Коропе воинскому то. и атаману Сотенному Навроцкому а в Конотопе Г^м Сотнику Торанскому, а в Нежинке в бытность мою в присутствии Вашем назначено.

Нестача коштів на адміністративну забудову, про яку А.С. Милорадович згадує у багатьох ордерах (“а в недостатке на покупку дерева денег”, “в разсуждении вообще на все другие города определяемой суммы весьма умеренного числа”, “и в недостатке на покупку лучших материалов денег”), призводила до необхідності знижувати вимоги до адміністративної забудови і відходити від наперед заданих уявлень про зовнішній вигляд майбутніх казенних будівель. Так, хоча й визнавалося, що стріхи “из соломы в Городе быть негодятся” і їх мали крити дранкою, але “где вне города сии строения означены в место драни на крыши употребить тростник хорошею отделкою, а по необходимости и в городе оные сделать”. Натомість, проблема легко вирішувалася адміністративним порядком щодо прилеглих приватних будівель: “Но около сих казенных строений на других обывательских домах, крыши имеют из соломы и тростника запретить и для безопасности приказать снять, а в место тех покрыты бы были дранью”. Знову ж таки, через брак коштів місцевій адміністрації дозволялося під час ремонту/будівництва “некоторые покои и сени заменить с плетня мазанками”, “для окон употребить стекло простое”, робити “также и печи какие в уездах делаются, наблюдая при том по крайней мере прочность их”.

Для адміністративної забудови майбутніх повітових центрів у розпорядженні виконавців робіт були залишкові кошти на рахунках адміністративних і судових, міських закладів, зібрані з населення повітів і виділені одноразово з центрального бюджету, обсяг яких коливався. Так, О.А. Безбородько в листі від 2 грудня 1778 р. фіксує: “На сооружение оных обыкновенно при издании первого об учреждении указа определяется, смотря по месту и удобствам, от семи и до двенадцати тысяч рублей <...> да на заведение прочных казенных строений в первые пять лет по двадцати тысяч рублей на каждый” [8, с. 191]. У випадку з Підгетьманською Україною не маємо загального кошторису отриманих із різних джерел і витрачених на адміністративну забудову коштів, але з аналізу ордерів і чернеток відомостей про надходження й витрати на відкриття повітових закладів (див. документи № 3, № 10, № 13) впливає, що використовувалися “деньги на судовные дома с поветов собранные”, залишкові кошти на рахунках полкових і сотенних канцелярій, комісарств, повітових скарбниць, магістратів, земських судів, причому рух коштів відбувався не тільки в межах відповідних полків, але й між полками на території трьох проєктованих намісництв. Оскільки цих коштів не вистачило на всі витрати, зокрема на сплату найнятим робітникам – “за работу неотступно требуют заплати денег”^{*7}, А.Я. Жураковський пропонував розпродати невикористані будівельні матеріали і за рахунок цього покрити різницю.

^{*7} Цікаво, що в рапорті від 9 липня 1781 р. ніжинський полковник не виключав залучення цих робітників на безоплатній основі.

Наостанок декілька слів про безпосередніх організаторів і виконавців ремонтних та будівельних робіт у майбутніх повітових центрах. Процес цей відбувався під контролем полковників (“под присмотром самих Господ Полковников”), на території чиїх полків розташовувалися майбутні повітові центри. До ремонту, демонтажу, перевезення та монтажу казенних будівель залучалися сотники й довірені особи з місцевих жителів (“из находящихся в тех местах Чиновников”, “по способности жительства вашего”) за вибором малоросійського губернатора (“определяя к тому по усмотрению вашему”). Натомість, відповідальних за рух коштів і фінансову звітність призначали із довірених осіб полковники (“предложено от меня, немедленно отпустить под росписку выбранного вами, кто от вас прислан будет; для чего избрав вам из самых благонадежнейших персон препоручить ему зашнурную у сего прилагаемую на записку прихода и по ассигнациям вашим расхода за подписанием руки моей из приложением печати книгу”). Зокрема, до адміністративної забудови майбутніх повітових центрів на території Ніжинського полку були причетні ніжинський полковник А.Я. Жураковський, сотники: конотопський А.Т. Торанський, крелевецький Ф. Коханія, борзенький Криса, крелевецький вйіт П.С. Бутович, бунчуковий товариш А.Ф. Галенковський, довірені особи П.О. Румянцева та А.С. Милорадовича – колезький асесор П.Г. Коропчевський*⁸ і полковий писар І.В. Хорошкевич*⁹. Про участь професійних архітекторів відомостей немає.

Для виконання робіт наймали кращих робітників цього ж полку, а якщо пощастить – тих, хто проживав в околицях майбутніх повітових міст (“касательно же плотников, то оных не проискивая из великороссийских мест, удобно можно доставить из уездов каждого города, где строение производится должно, с заплакою по мере их трудов и работ”). Наскільки можна судити з листування, проблему склали розрахунки з майстрами, але не їх наймання, тоді як загалом у Російській імперії, яка являла на зламі 1770–1780-х років великий будівельний майданчик, робочу силу звичайними засобами знайти було нелегко й доводилося збирати потрібних робітників з приватних маєтків, а то й із сусідніх губерній [13, с. 117; 4, с. 126; 15].

Відсутність масштабного будівництва напередодні відкриття намісництва передбачала капітальну (бажано кам’яну) забудову в перші ж роки після створення цих адміністра-

*⁸ Коропчевський Павло Григорович (1741–16.03.1808) – в службі з 1759 р.; миргородський полковий писар (1773–1775), хорунжий генеральної військової артилерії (1775–03.11.1777), бунчуковий товариш (із 23.11.1777), колезький асесор (із 19.07.1779), член канцелярії генеральної військової артилерії (1781), голова І-го департаменту Новгород-Сіверського губернського магістрату (07.10.1781–1793), надвірний радник (07.04.1783), включений до III-ої частини дворянської родовідної книги Новгород-Сіверського намісництва (30.09.1784), колезький радник (02.09.1793), голова І-го департаменту Новгород-Сіверського Верхнього земського суду (07.11.1794–1796), малоросійський віце-губернатор (30.03.1797–29.06.1799), статський радник (14.10.1797).

*⁹ Хорошкевич Іван Васильович (1757 – після 1814) – на службі з 1776 р.; канцелярист Малоросійської колегії (1779), за ордером малоросійського губернатора А.С. Милорадовича об’їжджав і описував у 1779 три сотні Лубенського полку (Хмелевська, Смілянська, Костянтинівська), підписом полкового писаря І. Хорошкевича засвідчено список “Описания Киевского наместничества по разделению онаго на одиннадцать уездов” (1781), бунчуковий товариш, секретар Чернігівського Приказу громадського опіки (1782(?)-1783(?)), колезький реєстратор, колезький асесор, стряпчий Чернігівського магістрату (1784(?)-1786(?)), включений до III-ої частини дворянської родовідної книги Чернігівського намісництва (29.12.1784), прокурор Чернігівського магістрату (1787(?)-1795(?)), надвірний радник, колезький радник, суддя II-го департаменту Чернігівського Генерального Суду (1810(?)-1814(?)).

тивних утворень, адже за вимогами катерининської доби головні вулиці та площі мали бути забудованими кам'яницями протягом 5 років, а “задні” квартали – дерев’яними будинками протягом 3 років [22, с. 250]. Але з малоросійськими містами цього не сталося. Через 4 роки після створення Чернігівського намісництва О.Ф. Шафонський писав про повітові центри Борзну та Ніжин (колишні сотенне та полкове міста) відповідно:

...примечания достойных зданий никаких в Борзне не обретается <...> Домов для судебных мест деревянных небольших три, а для жилья властей никаких нет, а живут оныя или в собственных, или в наемных, или в отведенных под постой домах.

<...>

...достопримечательных зданий в сем городе никаких не обретается, а все оно не великолепное и больше деревянное <...> Казенных судебных домов деревянных три, каменный один, в котором Банковая Контора; амбар каменный 1, где уездный Казначей казну содержит и где прежде таможня бывала; соляных амбаров деревянных два, да один каменный дом для бывшего Нежинского Магистрата недостроенный. Домов для жилья властей нет, а живут оные в собственных и наемных домах» [21, с. 419, 461, 463].

У 1790 р. огляд адміністративних будівель особисто наступником П.О. Румянцева, правлячим посаду малоросійського генерал-губернатора М.М. Кречетніковим укотре унаочнив “тесноту <...> до ныне занимаемого присудственными местами строения [11, арк. 22–22зв.]. Проблеми з адміністративною забудовою були не лише у повітових центрах малоросійських намісництв, – в деяких інших наприкінці правління Катерини II будівництво їх ще не було завершено (Нижегородське намісництво), в інших (Пензенське намісництво) – взагалі не розпочиналося [7, с. 464–465]. Втім, на відміну від Малоросії принаймні у більшості губернських міст Російської імперії (Ревелі, Уфі, Іркутську, Пермі, Воронежі, Полоцьку, Пензі, Тулі, Казані) будівництво урядових кам’яниць розпочалося відразу після створення намісництв і наприкінці правління Катерини II більшість губернських закладів розташовувалися в нових кам’яницях [7, с. 464–465].

Наведені нижче документи друкуються вперше. У пропонованих документах збережено орфографічні, лексичні та стилістичні особливості оригінальних текстів. Грамматика приведена до норм сучасної російської мови. Очевидні помилки й описки виправлені без застереження. Непрочитані місця позначені трикрапкою у квадратних дужках.

№ 1. – 1 червня 1781 р. – м. Новгород-Сіверський. – Ордер малоросійського генерал-губернатора графа П.О. Румянцева-Задунайського малоросійському губернатору А.С. Милорадовичу

Пол[учено]: Июня 21го 1781 году
№ 461^н

Ордер

Господину генералу порутчику малороссийскому Губернатору и Кавалеру Милорадовичу.

По поданным мне от Вашего Превосходительства ведомостям во внов назначаемых уездных Городах и тех кои за тем положением остаются казенным строениям, необходимо нужно вам иметь планы, дабы одни согласить с данными вам от меня, а другие к перевозке по способности назначить, и для того благоволите ваше превосходительство истребовать оныя и привести их коль можно в сходство данных от меня в рассуждение необходимаго числа покоев, прика-

зять одни исправлять а другие по способности перевозить, определяя к тому по усмотрению вашему из находящихся в тех местах Чиновников под присмотром самих Господ полковников употребля на то равномерно и деньги на судовные дома с поветов собранные.

Г. Румянцов Задунайский

Июня 1 дня
1781 года
Новгородок Северский

Центральный державний історичний архів України в м. Києві,
ф. 204, оп. 2, спр. 819, арк. 2.

**№ 2. – 26 червня 1781 р. – [не встановлено]. – Рапорт малоросійського губернатора
А.С. Милорадовича малоросійському генерал-губернатору
графу П.О. Румянцеву-Задунайському**

Его Сиятельству
Графу Петру Александровичу Румянцову Задунайскому.

Генерала Порутчика и Мал[ороссийскаго] Губер[натора] Милорадовича
Рапорт

Во время обозрения мною казенных в Городе Нижине строений найдены тамо выстроенные на городской земле два казенные ведомства Киевской Губернской Канцелярии кабаки, из коих в одном два покоя и сены, а в другом три покоя; и когда оные, кем и на какую сумму выстроены неизвестно. А как они состоят ныне в пусте и могут без употребления в крайнюю ветхость прити, то не повелено ли будет от Вашего Сиятельства те кабаки употребить на новозаводимья в городе Нежине строения ожидаю високаго вашего Сиятельства повеления [...]

Июня 26
1781

Центральный державний історичний архів України в м. Києві,
ф. 204, оп. 2, спр. 819, арк. 6.

**№ 3. – [не встановлено]. – [не встановлено]. – Ордер малоросійського губернатора
А.С. Милорадовича ніжинському полковнику А.Я. Жураковському**

Ордер
Господину Полковнику Нежинскому Жураковскому

Касательно препорученной Вашему высокоблагородию по зделанному расположению перевозки во вновь назначиваемые в полку Нежинском уездные города из остающихся за тем Сотенных мест казенных строений; не сомневаюсь в успехе по мере попечения вашего последующем; а затем и настает необходимость приступить к действительному уездных присутственных мест по данному от меня вам плану исправлению в городах Нежине, Борозне, Конотопе, Коропе и Кролевце. Для того дабы по неимению на то исправление денег не последовало в том нужном казенном деле остановки определяются от меня денги показанные в рапорте магистрата Козелецкого на лицо из магистратских доходов вступающие шестьсот девятнадцать руб. тридцать копеек; да при магистрате Нежинском значащиеся по взятой из Скарбовой Кан-

целярии ведомости из магистратских доходов семдесят четыре рубля сорок девять копеек; и состоящие при суде Земском батуринском остающиеся от постройки для онаго суда дому десять рублей восемдесят семь копеек всего сем сот четыре рубля шестдесят шесть копеек кои и предложено от меня, немедленно отпустить под росписку выбраннаго вами, кто от вас прислан будет; для чего избрав вам из самых благонадежнейших персон препоручить ему заштурную у сего прилагаемую на записку прихода и по ассигнациям вашим расхода за подписанием руки моей из приложением печати книгу. И что принадлежит до употребления тех денег, то в разсуждении вообще на все другие города определяемой суммы весьма умереннаго числа следует взять самые возможные меры в исправлении для уездных судов покоев, каковы только соображаясь плану к помещению служить могут; и в недостатке на покупку лучших материалов денег; кроме крыш, которые из соломы в Городе быть негодятся, для окон употребить стекло простое, также и печи какие в уездах делаются, наблюдая при том по крайне мере прочность их и по сим обстоятельствам завременно при начале заложения всех строений надлежит верное иметь расчисление; а в помощь назначенным к перевозке из других мест в Борзну строений, приказано от меня б[унчуковому] т[оварищу] Галенковскому перевезть туда же из Прилуцкого полку Сотенное Корибутовское Правление. А о местах назначенных мною для упомянутых строений в городах Борзне и Кролевце показано Г^м Сотникам Борзенскому Крысе и Кролевцекому Коханею. А в Коропе и Конотопе, [...] оставлены от меня для сведения вашего Записка в Коропе войсковому то. и атаману Сотенному Навроцкому а в Конотопе Г^{му} Сотнику Торанскому, а в Нежине в бытность мою в присутствии Вашем назначено [...]

Центральний державний історичний архів України в м. Києві,
ф. 204, оп. 2, спр. 819, арк. 146–147 зв.

№ 4. – [не встановлено]. – [не встановлено]. – Відомість про кошти, виділені на облаштування повітових будівель

Ведомость сколько по расчислению определенной на исправление по плану в уездных городах строений суммы на каждой город доводится			
	рублей	копеек	
Стародубовскаго полку На шесть городов; именно: Стародуб, Новгородок, Погар, Мглин, Сураж, и шестой неназначенной определено А на каждый город доводится	928 154	93¼ 82	
Черниговскаго полку На четыре города именно: Чернигов, Городню, Березное и Сосницу – определено А на каждой город доводится	700 175	90 22½	
Киевскаго полку На три города именно: Киев, Козелец и Остер определено А на каждой город доводится	435 145	55 18	
Полку Нежинскаго На пять городов именно: Нежин; Борзну; Короп; Конотоп и Кролевец определено А на каждой город доводится	704 140	66 93	

Полку Прилуцкаго На один город Прилуку определено	126	33	
Полку Лубенскаго На пять городов именно: Лубны; Пириятин; Глинск; Ромен; и Лохвицу определено А на каждый город доводится	520 104	25 ³ / ₄ 5	
Переясловскаго полку На два города именно: Переяслов и Золо- тоношу определено А на каждый город доводится	260 130	40 20	
Полку Гадяцкаго На два города: Гадяч и Зеньков А на каждой город доводится	193 96	98 89	
За вышеписанным определением состоит действительно, как по полученным рапор- там значит налицо: При магистрате переясловском	369	3 ³ / ₄	Из сей суммы взять в Лубен- ский полк 230 а остальные 135.3 ^{ко} в Мир- городский В Нежинский полк 50.
При полковой переясловской канцелярии	485	48	
При комисарстве березинском	413	3 ³ / ₄	
При полковой Киевской канцелярии	60		
А всего	1323	55 ¹ / ₂	

Центральний державний історичний архів України в м. Києві,
ф. 204, оп. 2, спр. 819, арк. 279–280.

**№ 5. – 9 липня 1781 р. – [м. Ніжин]. – Рапорт ніжинського полковника
А.Я. Жураковського малоросійському губернатору А.С. Милорадовичу**

Пол[учено]: Июля 17го 1781 году

Високородному и высокопревосходителному Господину Генерал Порутчику
Малороссийскому Губернатору и Кавалеру Андрею Степановичу Милорадовичу

Полковника Нежинского Жураковского
Рапорт

За силу Вашего Високопревосходительства данных мне ордеров и ведомосты во все назначи-
ваемые в полку Нежинском уездные города както Нежин Борзну Короп Конотоп и Кролевец
з сотенных местечок и сел куда с которых надлежало казенные строения перевезены, кроме суда
Земского Батурина, и в тех же уездных городах на асигнованных от вашего высокопревос-
ходительства для вновь строимых казенных строений местах чертежи по плану поделаны, неза-
кладиванни на тех асигнованных в уездных городах местах казенные строения по неимению на
подвалины дубов а для кришек дранее и протчего ибо какие имелись при старих казенных строе-

ниях подвалины оные совсем за згнилостию негодятся, о чем вашему Высокопревосходительству под рассмотрение предоставляю докладывая при том как повеленно будет и плотников для тех вновь строимих казенних строений употреблять за заплату ль или без заплаты и ис каких людей.

Полковник Андрей Жураковский

1781 году
Июля 9го
№ 109.

Центральний державний історичний архів України в м. Києві,
ф. 204, оп. 2, спр. 819, арк. 206.

№ 6. – 14 липня 1871 р. – с. Вишеньки. – Ордер малоросійського генерал-губернатора графа П.О. Румянцева-Задунайського малоросійському губернатору А.С. Милорадовичу від 14 липня 1781 р.

Пол[учено] Июля 20 1781 году.
№ 607^й

Ордер

Господину Генералу порутчику Малороссийскому Губернатору и Кавалеру Милорадовичу

Состоящие в Нежине ведомства Киевской Губернской канцелярии два кабаки (по причине как в репорте ко мне вашем от 26 Июня изъясняете, что кем когда и на какую сумму оные выстроены, не известно) должны оставаться в теперешнем их состоянии не употребляя на ново-заводимыя в Нежине строения.

[Підпис]

14 числа Июля
1781 года
Вишеньки

Центральний державний історичний архів України в м. Києві,
ф. 204, оп. 2, спр. 819, арк. 8.

№ 7. – 27 липня 1781 р. – [м. Ніжин]. – Повідомлення Ніжинського магістрату малоросійському губернатору А.С. Милорадовичу

Пол[учено]: Июля 29го 1781 году

Высоко Превосходителному Господину генерал Порутчику Малороссийскому Губернатору и Кавалеру Андрею Степановичу Милорадовичу.

Из Магистра Нежинского
Доношение.

Господин Полковник Нежинский Жураковский присланною в Магистрат промемориєю требует об отпуске ему остающихся при магистрате из магистратских доходов семи десят четырех рублей сорока девяти копеек денег на исправление в назначиваемых в Полку нежинском уездных городах присудственных мест.

А как по повелению Вашего Высоко превосходительства Магистрат производит ныне вновь деревянное строение магистратскаго дому по данному от вашего высоко превосходительства

плану а кроме того dokonчивает и каменное строение то для сего показание Магистратских доходов денги магистрату весма нужны, да и Ваше высоко превосходительство в бытность в минувшем июне месяце в Нежине приказать изволили те денги оставить для помянутых строениев.

Того ради вашего высоко превосходительства магистрат покорнейше просит Господину Полковнику Жураковскому дать приказание чтоб он сых денег от Магистрата не требовал.

[3 підписи]

1781 году

Июля 27.

№ 529.

Центральний державний історичний архів України в м. Києві,
ф. 204, оп. 2, спр. 819, арк. 247.

№ 8. – 5 серпня 1781 р. – [не встановлено]. – Ордер малоросійського губернатора А.С. Милорадовича ніжинському полковнику А.Я. Жураковському

Ордер

Господину Полковнику Нежинскому Жураковскому

Во время проезду моего в недавнем времени полку нежинскаго чрез Города Короп и Кролевец, видел я что на назначенных в оных под уездныя судебныя строения местах, строения из других мест перевезенныя лежат а в Кролевце и подвалины войтом тамошним господином бунчуковым товарищем Бутовичем вывезенные на местах положены; но строение никакое еще начала не приняло;

Я потому рекомендую вашему высокоблагородию в разсуждении толь нужнаго казеннаго дела никакова промедления времени нетерпящаго, без отлагательства приступить к действительному исправлению во всех полку Нежинскаго уездных городах должных по плану строений. Как уже и наставления от меня даны довольные, и денги на необходимые расходы назначены.

А в городе Кролевце кроме других к тамошнему строению назначенных от вас чинов определить для лучшаго поспешествования господина бунчуковаго товарища и сотника Кролевецкаго Коханее. касательно же строений для города Нежина, как от тамошняго магистрата уведомлен я что исправление по данному от меня в бытность в Нежине плану магистратоваго деревянаго строения взял оной магистрат на свое попечение и уже оное действительно начато, то и назначенные прежде сего в ордере моем от 7го ч. сего месяца под № 296^М на уездныя в полку нежинском строения в помощь другим из магистрата нежинскаго семдесят четыре рубля сорок девять копеек денги оставить на постройку упомянутаго магистратоваго корпуса; о чем и оному магистрату от меня знать дано.

Августа 5го.

1781 году.

Центральний державний історичний архів України в м. Києві,
ф. 204, оп. 2, спр. 819, арк. 249–249зв.

№ 9. – 5 серпня 1781 р. – [не встановлено]. – Ордер малоросійського губернатора А.С. Милорадовича ніжинському магистрату

Магистрату Нежинскому.

По полученному мною настоящего Июля 29го онаго магистрата от 27го ч. под № 529 доношению с уведомлением, что магистрат оный производит ныне вновь деревянное строение ма-

гистратского дому по данному от меня плану; и что потому имеющиеся при оном из магистратских доходов семдесят четыре рубли сорок девять копеек денги для онаго строения весьма нужны. Предложено от меня сего же числа Господину полковнику нежинскому Жураковскому оные семьдесят четыре рубля сорок девять копеек денги, оставить при магистрате нежинском на исправление по плану магистратоваго корпуса.

Августа 5 1781 Году.

Центральный державный историчный архив України в м. Києві,
ф. 204, оп. 2, спр. 819, арк. 250.

**№ 10. – [не встановлено]. – [не встановлено]. –Відомість про кошти,
виділені на облаштування повітових закладів у 9 полках**

Ведомость сколько именно по полученным из разных мест рапортам показано на лицо суммы полагаемой ко употреблению на исправление в уездных городах судебных мест			
	рублей	копеек	
При судах земских Козелецком Менском Батурином Остерском Переясловском Золотоношском	85 274 10 160 230 6	35 92 87¼ 40 22½ 14	
Да сверх того отданных в задатки и на покупку материалов кои определено судами взыскать Менском Золотоношском	190 20		
При магистратах Мглинском Стародубовском Козелецком Переясловском Черниговском	200 21 619 365 650	 30¼ 30½ 3¼* ¹⁰	В том числе как по рапорту онаго маги- страта показано лег- ковесною монетою 98 ^р 72.
Итого	2623	75¼	
При магистратах по ведомости пока- занных о коих рапортов не имеется Остерском Погарском Нежинском	144 322 74	11½ 72 49	
При Комисарствах Нежинском	126	33	

*¹⁰ Виправлено на “266 крб. 31¾” і знову закреслено.

Козелецком	350		
Роменском	358	3¼	
Березинском	413	3¾	
При Полковых Канцеляриях Черниговской	160	90	
Киевской	60		
Переясловской	585	48	
При сотенном прилуцком правлении	32		
При полковой гадяцкой канцелярии	93	98	
При полковой Миргородской Канцелярии по объявлению от полковника Заньковского* ¹¹	200		
	2921	8½	
А всего	5544	83¾	
из числа вышеписанной суммы действительно определено:			
Стародубовскаго полку			
На шесть городов; Стародуб, Новгородок, Погар, Мглин, Сураж, и шестой неназначенной			
Из магистратов	21	30¼	
Стародубовскаго	200		
Мглинскаго			
Из погарскаго по ведомости значащиеся	322	72	
Из суда земскаго менскаго	274* ¹²	92	
Итого	928	93¼	
А на каждой город доводится	154	82	
Черниговскаго полку			
На четыре города:			
Чернигов, Городню, Березное и Сосницу			
Из Полковой Черниговской Канцелярии	160		
Из магистрата Черниговскаго	540* ¹³	90	
Итого	700	90	
А на каждой город доводится	175	22½	
/ Киевскаго полку			
На три города: Киев, Козелец и Остер			
Из Козелецкаго Земскаго Суда	85	55	
Из Комисарства Козелецкаго	350		
Из Полковой Киевской канцелярии	60		
Итого	495	55	
А на каждой город доводится	165	18¼	

*¹¹ Заньковский Федір Григорович (бл. 1723 – до 1802) – на службі з 1743 р.; полковник миргородський (03.05.1774–1782), бригадир.

*¹² Виправлено на “464” і викреслено рядок “от Г. надворнаго советника Сахновскаго из числа полученных из Магистрата Черниговскаго – 210 руб.”

*¹³ Виправлено на “650”.

Нежинського полку На пять городов: Нежин; Борзну; Короп; Конотоп и Кролевец Из магистрата Козелецкого	619	30	
Из магистрата нежинского показанные в ведомости о коих рапорта нет	74	49	
Из суда земского батуринского	10	87	
Из полковой переясловской канцелярии	60		
Итого	764	66	
А на каждой город доводится	152	93¼	
Прилуцкого полку На один город Прилуку Из Комисарства Нежинского	126	33	
Полку Лубенского На пять городов: Лубны; Пирятин; Глинск; Ромен; и Лохвицу Из комисарства Роменского	358	3¼	
Из сотенного прилуцкого правления	32		
Из магистрата переясловского	230		
Из суда земского переясловского	130	22½	
Итого	750	22½	
А на каждой город доводится	150	5	
Переясловского полку На два города Переяслов и Золотоношу Из суда земского остерского	160	40	
Из полковой переясловской канцелярии	100		
Итого	260	40	
А на каждый город доводится	130	20	
Гадяцкого полку На два города: Гадяч и Зеньков Из полковой гадяцкой канцелярии	93	28	
Из суда земского переясловского	100		
Из полковой переясловской канцелярии	60		
Итого	253	98	
А на каждой город доводится	126	99	
Миргородского полку На четыре города, Миргород, Хорол, Голтву и Городище.	135 ¹²	3¾	
Из Магистрата переясловского	285 ¹³		
Из полковой переясловской канцелярии	200		
Из полковой миргородской канцелярии	620	3¾	
Итого	155		
А на каждый город доводится			
Из полковой переясловской канцелярии* ¹⁴	80	48	
	6	14	
Из суда земского золотоношского	61	51¾	

*¹⁴ Три попередні рядки закреслено.

А всего			
За вышеписанным распределением состоит действительно, как по полученным рапортам значит налицо:	413	3¾	ассигнованы [...] полковому писарю Хорошкевичу* ¹⁵
При комисарстве березинском	6	14	Коллежскому асесору Коропчевскому
При суде земском золотоношском* ¹⁶			
При полковой переясловской канцелярии из 585 ^{рв} 48 ^{ко} за определением в полки: Миргородский 285 ^{рв} в Переясловский 100 ^{рв} , в Гадяцкий 60 ^{рв} и в Нежинский 60 ^{рв} . Состоит на лицо* ¹⁷	80	48	Коллежскому асесору Коропчевскому
А всего состоит на лицо	499	65¾	
Да сверх того:			
При магистрате Остерском показанных по ведомости о коих рапорта нет	144		
При судах земских			
Отданных определенным к постройке и употребленным на задачи и материалы кои взыскиваются			[...]
Менском* ¹⁸	190		Коллежскому асесору
Золотоношском	20	11½	Коропчевскому* ¹⁹
Итого	354	11½	

Центральний державний історичний архів України в м. Києві,
ф. 204, оп. 2, спр. 819, арк. 273–275 зв.

№ 11. – 7 серпня 1781 р. – [м. Ніжин]. – Рапорт ніжинського полковника А.Я. Жураковського малоросійському губернатору А.С. Милорадовичу

Пол.: Августа 11го ч[исла] 1781

Высочородному и Высокопревосходителному Господину Генерал Порутчику Малоросийскому Губернатору и Кавалеру Андрею Степановичу Милорадовичу

Полковника Нежинского Жураковского
Репорт.

За силу Вашего Высокопревосходительства данных мне Ордеров и ведомости во все назначаемые в полку нежинском уездные города как то Нежин Борзну Короп Конотоп и Кролевец

*¹⁵ Виправлено на “266 крб. 31¾” і знову закреслено.

*¹⁶ Рядок закреслено.

*¹⁷ Закреслено.

*¹⁸ Рядок закреслено.

*¹⁹ Закреслено.

з сотенних местечок и сел куда с которых надлежало казенния строения перевезенни и в тех же уездных городах на асигнованных от Вашего Высокопревосходительства местах казенные строения начали делатся в городе Нежине от 21го числа прошлого июля в Борзне и Конотопе прошлого же июля от 26 числа а в Коропе от 28 числа июля же. То ж и сам отправился сего числа / для обозрения в оном так и в протчих городах при казенных строениях отделки. О чем вашему Высоко Превосходительству Репортую.

Полковник Андрей Жураковский.

1781го года
Августа 7 д[ня]
№ 215.

Центральний державний історичний архів України в м. Києві,
ф. 204, оп. 2, спр. 819, арк. 297–397 зв.

**№ 12. – 2 травня 1782 р. – [м. Ніжин]. – Рапорт ніжинського полковника
А.Я. Жураковського правителю Чернігівського намісництва А.С. Милорадовичу**

Пол[учено]: 1782 году маия 5 д[ня]

Высокородному и высокопревосходителному Господину Генерал Порутчику
Черниговской губернии Губернатору и Кавалеру Андрею Степановичу Милорадовичу

Полковника Нежинского Жураковского
Рапорт.

Ордером Вашего Высокопревосходительства от 28 числа прошлого февраля под № 328 ко мне присланным предписано, доставить к Вашему высокопревосходительству ведомосты, откуда и какия именно в которой город прежде бывшие присудственные строения для постройки в уездных полку нежинского городах нежине борзне Коропе и Конотопе и Кролевце и о в их присутственных строений перевезенни и употребленни ли ония илы обращены в помощь определенным на то строение денгам, тако ж колькое число и откуда именно на те строения получено и сколько от мене на которой уездной город ассигновано и действительно употребленно денег.

Во исполнение которого вашего высокопревосходительства ордера каковы сочиненны от меня с репортом строителей во всем против вышеписанного ведомости, первая откуда и какия именно стария присудственныя строения перевезены, вторая коликое число откуда именно полученно денег и сколько на которой уездной город действительно употребленно, а третья на какую сумму и чего именно для вышеписанных казенных строений взято на щет, и денег еще не уплаченно, оние при сем, к Вашему Высокопревосходительству препровождаю; сверх же отпущенных по повелениям вашего высокопревосходительства шести сот девяти десяти рублей семнадцати копеек денег в приложенной об них при сем ведомости показанных, полученно за проданное бившее в нежинском таможенном дворе истленное дерево, ни во что негодившоесь – девять рублей, которые денги употребленни на покупку к казенным строениям на печи кирпича, а при том еще Вашему Высоко Превосходительству репортую что за отделкою в вышеписанных городах строений в остатки находится, как мене от тех мест репортованно в Конотопу с числа искупленных плитового лесу колод сосновых двадцеть пять дране триста, да ис старых строений дверей четырнадцать, да оконниц одиннадцать; в Борзне из доставленных туда старых строений, дверей оконниц и лавок на рубль и пятдесят копеек; да с числа доставленных в Нежин з разных мест мебели и вещей за употреблением оних в новие уездные присудственные

места остаются некоторые по приложенному при сем реестру значащиеся при полковой нежинской канцелярии при том же как бывшие в отделки к казенным строениям окошек столяры за работу, також кузнецы за уголье и гончари за кахле и за работу неотступно требуют заплати денег;

то неповеленноль будет все вышеписанное оставшоесь от употребления в уездние казенние строения продать, а за продажею сколко денег взято будет отдать оним мастерам за их росписанием.

Полковник Андрей Жураковский

1782 году
Маия 2го д[ня]
№ 322.

Центральний державний історичний архів України в м. Києві,
ф. 204, оп. 2, спр. 819, арк. 375–376.

№ 13. – 2 травня 1782 р. – [м. Ніжин]. – Відомість про кошти, отримані й витрачені на облаштування казенних будівель у повітових містах Ніжинського полку

Ведомость коликое число от куда именно на постройку в уездных полку Нежинского Городах Нежине Борзне Конотопе Коропе и Кролевце присудственных уездных строений получено и сколко на которой уездной город действительно употреблено денег о том ниже сего явствует учиненно, 1782 года маия 2 д[ня]		
	рублей	копеек
От куда получено		
Из Магистрата Козелецкого из магистратских доходов	619	30
Их суда земского батуринаского оставшиес от постройки для оного суда дому	10	87
Из полковой переясловской канцелярии <...> имеючихся пры оной полковой канцелярии почтовых денег	60	
Итого получено денег	690	17
С того числа в расход употребленно.		
Купленно для всех в вышеписанных городах построенных новых присудственных уездных мест соснового плитового лесу девяты сот колод за	280	
С числа вышеписанного лесу употребленно во все в вышеписанных городах построенные новие, уездные присудственные места кроме Кролевца куда 50 колод только сосновых, употребленно на подошвы на переводы на лутки окошек на одверки дверей на двери натряма потолок на ощепи над окошками и дверми наряма и на переплети окошек на рундуки во всяком уезде потребное число колод.		
/ Для каких именно уездов какие именно потребности искомлено.		
Для уездных нежинских присудственных строений		
Купленно на кришки к тем строениям дранные за	33	77½
Для побывки тех кришок купленно гвоздя в число недостающее за употреблением старого гвоздя с кришки строения полковой нежинской канцелярии было выбратого за	8	80

Для отделки печей и труб купленно кирпича паленного за	32	60
Для izdelki окошек купленно стекла четвертого к числу недостающему за употреблением имеющегося в старых назначенных к уезду нежинскому присудственных строениях за	10	50
Заплатено столярам за izdelku окошечных ряб	2	
Заплатено работникам находившимся в отделки уездных нежинских строений	57	25
Для izdelki замаски на окошки купленно блейвасу менеи крейди полеи за	3	65
Итого на уезд Нежинский издержанно	148	57½
Для уездных Борзенских присудственных строений За покупленное на окошки стекло кахлу и железо отправлено на уплату продавщикам оных вещей	24	73
Для отделки печей и груб купленно кирпича за	40	
Итого на уезд Борзенский издержанно	64	73
Для уездных Конотопских приудственных строений Для побивки на тех строениях кришек купленно гвоздя за	20	
Для отделки печей и труб купленно кирпича паленного за	16	
Для izdelki окошек от правленна для уплаты за искупление к тамошним казенным строениям стекло	45	
На покупку для оковки дверей и до печей на прутье железа	5	
Итого для уездных Конотопских строений	86	
Для уездных Короповских строений Для побивки в тех строениях кришек зкуплено гвоздя за	22	80
От правленно на заплату за купленное для окошек стекло	36	
Купленно для izdelki к дверам за весов и протчого железа за	4	72½
Итого для уездных Короповских строений	63	32½
Для уездных Кролевецких присудственных мест Для побивки в тех строениях крышек купленно гвоздя за	12	
Заплатено за искувленное для окошек стекло	35	
Итого для уездных кролевецких строений	47	
Купленно бумаги и сургучу для текущих по Экспедиции о казенных в полку нежинском строениях дел за		34
А всего на все вышеписанные строения издержанно отпущенных денег	690	17

Центральний державний історичний архів України в м. Києві,
ф. 204, оп. 2, спр. 819, арк. 377–378 зв.

Джерела та література

1. *Готье Ю.В.* История областного управления в России от Петра I до Екатерины II. Том II. Органы надзора. Чрезвычайные и временные областные учреждения. Развитие мысли о преобразовании областного управления. Упразднение учреждений 1727 г. – М. ; Л. : Издательство Академии Наук СССР, 1941. – 303 с.
2. *Гринь О.* Андрій Милорадович і впорядкування описів Лівобережної України останньої чверті XVIII ст. // Чернігів у середньовічній та ранньомодерній історії Центрально-Східної Європи: Збірник наукових праць, присвячений 1100-літтю першої літописної згадки про Чернігів / Чернігів. міська рада, Ін-т ареол. НАН України, Ін-т істор. НАН України, Ін-т укр. археогр. та джерело знав.

- ім. М.С. Грушевського НАН України, Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т.Г. Шевченка, Всеукр. спілка краєзнавців; Редкол.: О.Б. Коваленко (відп. ред.) [та ін.]. – Чернігів : Деснянська правда, 2007. – С. 575–585.
3. *Лукьянов Н.* Калуга в век Просвещения: Проект Екатерининского наместника [Электронный ресурс] // Наше наследие. – 2006. – № 78. – Режим доступа: <http://www.nasledie-rus.ru/podshivka/7811.php>.
 4. *Мишунова Т.Л.* Административные реформы Екатерины Великой: (Исторические предпосылки и результаты). Монография / Науч. ред. – д. ю. н., проф. В.Б. Романовская. – Нижний Новгород : Нижегородская академия МВД России, 2001. – 147 с.
 5. *Павленко С.* Післямазепинська доба Батурина // Сіверянський літопис. – 2006. – № 4. – С. 15–36.
 6. *Петrenchенко І.* Описи Чернігівського намісництва останньої чверті XVIII ст.: історія створення // Сіверянський літопис. – 2005. – № 4–5. – С. 31–42.
 7. *Писарькова Л.Ф.* Государственное управление России с конца XVII до конца XVIII века: Эволюция бюрократической системы. – М. : РОССПЭН, 2007. – 743 с.
 8. Письма А.А. Безбородка к графу Петру Александровичу Румянцову // Старина и Новизна. – 1900. – Кн. 3. – С. 160–313.
 9. Письма к разным лицам графа П.А. Румянцева-Задунайского 1779 года // Чтения в Обществе истории и древностей российских. – 1875. – Кн. 4. – С. 102–122.
 10. Полное собрание законов Российской империи. – СПб., 1830. – Т. XXI. – 1083 с.
 11. Предложения генерал-губернатора Кречетникова. [1793] // Центральный державный историчний архів України в м. Києві, ф. 204, оп. 3, спр. 38, 46 арк.
 12. Приказы Румянцева-Задунайского и переписка губернатора Милорадовича о ремонте и использовании старых помещений, постройке новых для вновь создаваемых учреждений наместничества. [1 июля 1781 – 4 мая 1782 г.]. // Центральный державный историчний архів України в м. Києві, ф. 204, оп. 2, спр. 819, 401 арк.
 13. *Рындзюнский П.Г.* Основные факторы горообразование в России второй половины XVIII в. // Русский город: историко-методологический сборник. – М., 1976. – С. 105–126.
 14. Сочинения Екатерины II. – СПб., 1849. – Т. III. – 506 с.
 15. *Степанов В.Б.* Первый наместник императрицы в Курске [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://old.kurskcity.ru/book/stepanov/namest03.html>.
 16. *Суслов А.И.* Планировка и застройка центра Ярославля по регулярному плану 1778 года // Краеведческие записки. – Ярославль : Ярославское книжное издательство, 1956. – Вып. 1. – С. 151–166.
 17. *Таранушенко С.А.* Урядові будівлі на Гетьманщині XVIII ст. // Український історичний журнал. – 1971. – № 2. – С. 103–107.
 18. *Федоренко П.* Опис Новгород-Сіверського намісництва (1779–1781 рр.) // Опис Новгород-Сіверського намісництва (1779–1781). – К., 1931. – С. III–XXI.
 19. *Хохлов Д.Е.* Управление Пермским наместничеством (1780–1796 гг.): Дисс. ... канд. ист. наук. – Екатеринбург, 2003. – 169 стр.
 20. Чернігівщина : Енциклопедичний довідник / За ред. А.В. Кудрицького. – К. : УРЕ, 1990. – 1007 с.
 21. Черниговского наместничества топографическое описание с кратким географическим и историческим описанием Малой России из частей коей оно наместничество составлено, сочиненное Действительным Статским Советником и Кавалером Афанасием Шафонским с четырьмя географическими картами. В Чернигове, 1786 года. Издал М. Судиенко, Председатель Временной Комиссии, Высочайше учрежденной при Киевском Военном, Подольском и Волынском Генерал-Губернаторе. – К., 1851. – 697 с.
 22. *Шквариков В.А.* Планировка городов России XVIII и начала XIX века. – М. : Изд-во Всесоюзной Акад. Архитектуры, 1939. – 256 с.

Галь Б.О. “Строения для самого первого времени нужны”: До історії адміністративної забудови майбутніх повітових центрів на території Ніжинського полку (1781)

У статті розглядаються особливості адміністративної забудови майбутніх повітових центрів на території Ніжинського полку. Автор виділяє основні етапи забудови, аналізує критерії призначення відповідальних осіб і джерела фінансування. Робиться висновок про превалювання варіантів переносу та перебудови наявних будівель довіреними особами генерал-губернатора, губернатора і полковника з мінімальними фінансовими витратами.

Ключові слова: адміністративна забудова, повітовий центр, полк, губернія.

Галь Б.А. “Строения для самого первого времени нужны”: К истории административной застройки будущих уездных центров на территории Нежинского полка (1781)

В статье рассматриваются особенности административной застройки будущих уездных центров на территории Нежинского полка. Автор выделяет основные этапы застройки, анализирует критерии назначения ответственных лиц и источники финансирования. Делается вывод о превалировании вариантов переноса и перестройки имеющихся строений доверенными лицами генерал-губернатора, губернатора и полковника с минимальными финансовыми издержками.

Ключевые слова: административная застройка, уездный центр, полк, губерния.

Gal' B.O. “Buildings that need for most of time”: To the history of the administration building of future county centers in the territory of Nizhyn Regiment (1781)

The article features the administrative building of the future county centers within Nijinsky regiment. The author identifies the main stages of development, analyzes the criteria for the appointment of responsible persons and sources of funding. It's concluded that the prevalence of transport options and reconstruction of existing buildings by trustees governor general, governor and colonel with minimal financial outlay.

Key words: administrative building, county center, regiment, huberniya (province).

[надійшло до редакції: 20.08.2011 р.]

УДК 94(477.51)(09)

Віктор СМЕЛЬЯНОВ

(Ніжин)

Валентина КУЛИК

(Ніжин)

Ніжинський виконавчий комітет і його діяльність навесні 1918 року

Військово-революційний комітет Ніжина на чолі з С. Сівковим і Червона гвардія покинули м. Ніжин у першій половині дня 17 лютого 1918 р. Загони червоногвардійців відступили до залізничного вокзалу, прихопивши з собою гроші Ніжинського банку, грабуючи на своєму шляху багатих городян. Представники міських організацій, соціалістичних партій, намагаючись запобігти цьому розбійництву, формують у будівлі Ніжинського нижчого технічного училища бойовий загін. Незважаючи, що це було зроблено із запізненням, бійці цього загону зуміли нейтралізувати значну частину червоних мародерів, котрі на чолі з членом ревкому Зільберманом бешкетували на міських вулицях. Сам Зільберман був заарештований, що, власне, врятувало його від самосуду обурених ніжинців. Усіх інших червоногвардійців і самого С. Сівкова переслідував загін Вільного козацтва під командуванням уродженця м. Ніжина Осипа Твердовського, учасника бою під ст. Крути, в майбутньому відомого діяча армії УНР.

О 14.00 того ж 17 лютого 1918 р., фактично в період міжвладдя в Ніжині, в місті був сформований виконавчий комітет із представників міської думи. Такий крок ніжинських